

P R E S E N T

HANNIBAL

BEELDEN

STEPHAN VANFLETEREN

WOORDEN

Wat doet een fotograaf? Het is simpel. Hij kijkt rond, richt en laat door een klein gaatje even wat licht schijnen. In een donkere ruimte landt dat straatje op een gevoelig vlak. Dat licht probeert hij te vangen. In spiegelbeeld. Door het gaatje sneuvelt onderweg al één waarheid.

Het is een dromenvanger. Hij hangt niet boven ons bed maar rond onze nek. Met deze metalen doos dwalen we door de wereld. Vaak solitaire, soms samen met een schrijver, journalist, assistent of geliefde. Maar wij fotografen bepalen naar waar we dat gaatje, die lens richten. Wij kiezen hoe we het licht vangen. Een heerlijke keuze, een bevoorrechte positie.

De fotograaf is aanwezig waar hij werkt. Dat is het mooie en het moeilijke van ons leven. Wij zijn als een hedendaagse Kairos, de Griekse god van de gelegenheid, het geschikte moment. Bij fotografie is het niet van horen zeggen. Een fotograaf moet er zijn, als kroongetuige op de scène van het nog te gebeuren delict. *He is pre-sent*, voor gestuurd. De fotograaf als zendeling, als verkenners. *Present in the present*. Ter plaatse in het nu, aanwezig in het tegenwoordige.

Een foto is de bevroren tijd tussen het openen en het sluiten van het gaatje. Het begin van de val van een guillotine tot het laatste sprankeltje inkomend licht. Een wiskundige rechte met een onbegrensd verleden aan de ene en een oneindig futurum aan de andere kant. Meer is het niet.

Iedereen kiest zijn eigen weg. Ga ik naar links of naar rechts? Blijf ik nog even staan of loop ik door? Buig ik het hoofd naar het trottoir, gluur ik om de hoek of kijk ik voorbij de daken? Naar de blik in iemands ogen of naar een horizon? Een bocht of een heuvel van een lichaam? Een zeldzaam vogeltje in het struikgewas? Een dampend gerecht, een gemeene

tackie, een dodelijke kogel, een wapperend gordijn, een bekende kop, een deinende zee, een koud lichaam of een stralend koppel voor een altaar?

Fotografie is een geschenk. Het kan en het mag alles zijn. Fotografie als het leven, niet *zouter* in zijn gloed maar veelzamer als ijs. De meeste lavasteentjes krijgen we nooit te zien. Hier en daar blijft er eenje liggen en soms wordt er een opgeraapt. Dit boek is een samenraapsel. Dat woord lijkt respectloos maar is het niet. Een verzameling steentjes kan mooi zijn. Ze kunnen scherp zijn, of rond, of gebast, ze kunnen op je maag liggen, blinken of verdond verveld in je schoen zitten. Ze zijn geplukt uit een realiteit en gebeiteld naar het oog van de fotograaf. Dicht bij en ver van de werkelijkheid. De prachtige contradictie van de fotografie. Een waarheid als een leugen.

Present is het resultaat van meer dan dertig jaar *gejaag*, getwijfel, gedans, geploeter, gevecht en geluk in het leven van een man van middelbare leeftijd. De man die ik blijkbare ben. De vreemde die je denkt te kennen omdat hij in je lichaam woont. In één lichaam resideert veel volk. Het corpus is een *hôtel du passage* van de ik die constant in beweging is. Die ik is niet meer de ik van weleer. En ook niet die van straks.

Dit is het parcours dat ik weer zal afstappen. Via mijn geheugen maar ook langs mijn archief. Een zoektocht naar negatieven uit kartonnen dozen die al jaren geen licht hebben gezien. Ruwe digitale bestanden die over het hoofd werden gezien, vergeten gewaande opnames, een strengere selectie van vertrouwd werk en toevoegingen van recent werk.

Die tocht begon ergens in de duinen van het onderlijk heus en liep door straten van de hoofdstad, via journalistieke paden van binnenlands verdriet, over internationale brandhaarden en overbevolkte wereld-

steden, langs porien van gezichten van bekenden en onbekenden, verstoppen en bewierookten, over kasseiweegen van de heimat, boven warme lichamen met een naakte huid, langs goederenspooren, door prairies, over woestijnen, langs gestrand beton van een oorlog, voorbij gesloten rolluiken, op exotische stranden, tot in het zachte licht van mijn daglichtradio thuis.

Tussen de eerste en de laatste foto zit in vogelvucht maar 6 kilometer. Daartussen liggen 33 jaren van ontelbare kilometers over hard asfalt, woelige wateren en hoge hemels.

Mijn leven is een aaneenschakeling van momenten, projecten, tentoonstellingen en fotoboeken. Achteruitkijken is gevaarlijk als je blijft doorrijden. Voor het eerst in mijn leven trek ik de handrem aan. Het voelt alsof ik even op een krakke mag rusten in de hoek van de ring tussen de achtste en de negende ronde. Mijn zweet wordt afgeveegd, mijn mond gepoeld, er wordt een ijsblok op mijn rechteroog gelegd terwijl er nog wat wijze raad in mijn oor wordt gefluisterd. Straks moet ik weer recht op de benen staan voor de laatste vier ronden. Of zijn het er nog maar twee? Val ik na zeventien seconden tegen de grond na een onverhoedse fatale tegenstoot?

Niemand die het weet. Misschien later wel, in een dicht of ver verleden, wanneer iemand deze inleiding in dit boek leest. Foto's als vlekken van zweet op gedrukt papier met een rode titel op de linnen cover. Zeven strakke letters van bloed op een canvas in camouflagekleur. Een brandend vuurtje op een donkerroene weide.

Hier zit ik nu in de hoek. Niet als een gestrafte leerling maar als een tevreden man die nog mag meedoen. Wil met wat ontkalkte betten, spierpijn en een minder scherp zicht door de slijtage van het kijken.

Present, een gekapt bos omgetoverd tot een bundel papier als dank voor een tot nu toe goed geleefd leven.

In mijn kelder, de kluis van een oud bankgebouw, zal ik de komende maanden in mijn archief graven. Met bril en loop. Als een dieproeduker in de abyss, als een vluchteling in een tijds capsule tussen zwarte muren. Met in het midden een lichtbak en op de grond een donker tapijt. Iets kleiner dan de oppervlakte van een boksring. Kleine testprints zullen van links naar rechts aan muren geprikt worden. In wijzerzin en in volgorde. Chronologie is voorspelbaar en hyperklassiek. Maar klassiek is de nieuwe punk. Een monnik is deze dagen eigenzinniger dan een hippe webmaster, een kluisnaar recalcitranter dan een matige kunstenaar.

Wordt de krachtmeting in mijn archief bevreemdend of ontgoochelend? Is mijn geheugen betrouwbaar? Heb ik de dingen gefotografeerd die ik denk gefotografeerd te hebben? Zal mijn archief een waarheidsserum zijn of net omgekeerd, een *dois rivastigmine* om het geheugen te corrigeren?

Ik zal aan den lijve ondervinden wat het verschil is tussen verleden en geheugen. Tussen een feit in de geschiedenis en een gebeurtenis in het brein. De hardheid van het onberoespelijke zal af en toe pijn doen, maar hopelijk zal er ook genoeg troostend licht zijn.

Wat een fotograaf doet, is zichtbaar. Wie de fotograaf is, zit onder dat zichtbare. Onderbelicht in zilveremulsie of tussen de lijnen van de pixels. Ik laat het gaatje nu wat langer openstaan.

Waarschijnlijk kom ik mezelf ergens tegen. In de tuinen, tegen de vlakte, ongetwijfeld nu en dan eens dansend met de handen in de lucht.

Fotografen is meer dan schaduwboxen in tegnlicht. Simpel is het niet.

PRESENT IN THE PAST

4	Proloog
12	Het naïeve zoeken
22	Het laffe strelen
32	De kogel en de haak
42	Romelend neonlicht
52	De waan van de dag
60	De triomf van de dood
68	Dwalen in metropolis
88	Twee jagers in één stad
94	Groene ogen en een lamento
108	To hobo or not to hobo
124	Toegelaten in verdriet
136	Selfies avant la lettre
144	Boerka's en brillen
154	Een baksteen en een onderbroek
156	Demareren in de diepte
164	De James Dean van het platteland
172	Demonen in de jungle
182	De drietrapraket
194	Het gezicht van armoede
208	Erosie op zee
218	Rakelrand van mijn vaderland
230	Het weerloze gelast
270	Paradijs voor zwijgers
276	Heart of Darkness
286	Afscheid met grote trom
300	Het worstelende lichaam
316	De kleurenblinde tegen de muur
332	Verscheidenheid in eenheid
344	Kiezelstenen van de geschiedenis
356	Loit in transition
372	Daglicht op het wezen
400	Steenkoolzwart
416	In de schaduw van de palm
430	Mijmeringen van een landrot
444	Terre mer
452	Post mortem
454	Het stille leven
474	Het perspectief van een geklede man
492	Epiloog
494	Dankwoord
496	Colofon

Goldene Vorse, Belgium, 1988

Anonymous, Ispah-nu-Mer, France, 1989

Cité d'Orchologie, factory, Brussels, Belgium

Anonymous, Drouelle, France, 1989

Anonymous
Underground,
London, UK, 1969

Een map vol grootbeeldnegatieven. In mijn eerste jaar van de kunstschool eind jaren tachtig had ik al een grootbeeldcamera gekocht. Echt moeilijk was het niet. De Pentax 67 werd puur manueel bediend. In mijn basisversie zat zelfs geen ingebouwde lichtmeter. Het licht werd apart gemeten met de handmatige Lunasix, een apparaat met een wit, halftransparant plastic bolletje waar het erop vallende licht werd gemeten. Bovenaan stonden alle mogelijke cijfercombinaties van alle mogelijke correcte belichtingen. Je was een wetenschappelijke boekhouder van het licht. Vreemd genoeg maakte ik met dit trage fototoestel veel portretten. Achter het grote 'ding' voelde ik me veilig.

Thema's die later sterk aan bod zouden komen, zie ik hier al in mijn archief opduiken: de zee, vervallen façades, bunkers... De aluminium fototas waarmee ik op stap ging, komt terug in mijn geheugen. Onhandig om mee te wandelen, maar handig om erop te staan en net iets hoger te kunnen kijken.

Het is opmerkelijk dat ik toen al zo'n groot onderscheid maakte tussen mijn snelle straatwerk en het trage, documentaire werk. Ik wist niet dat die gespletenheid al zo vroeg in mijn leven kwam. Het brein past zich aan het toestel dat je ter hand neemt aan.

De jager of de visser, de kogel of de haak. Ik had mezelf jarenlang wijs-gemaakt dat dat een geleidelijk proces was, maar dat klopt dus niet. Dat grote 'camerahuif' was er al behoorlijk vroeg en is nooit weggegaan. Meer nog, het is mijn grootste liefde gebleken. Die grote camera's boden me een vertraging om naar de dingen te kijken. Pas veel later is het tot volle bloei gekomen.

Natuurlijk waren de negatieven groter en scherper, maar het was vooral een andere benadering. Je keek trager. Het was geen hollen maar stilstaan. En het was de eerste keer dat ik in series begon te denken. Dat eenmalige decisieve moment hoefde hier niet. Fotografie kon evengoed een rij wagons zijn in plaats van een stomende locomotief. Het statief was ook een nieuwigheid voor mij. Al is dat nooit een grote liefde geworden, ook later niet. Ik voel er me altijd wat slungelachtig mee. Alsof ik drie benen heb als een Roberto Esquivel Cabrera en struikel over dat ene been op overschot. Met een driepoot ben ik als een man op krullen.

Ik kom een reeks langs de Belgische en Noord-Franse kust tegen. Een foto van een billboard met slechts drie woorden: 'England from Dunkerque'. Drie lijnen onder elkaar in een strak lettertype. Ik probeer me de kleuren voor de geest te halen maar de herinnering blijft achromatisch. Die simpele benadering zou nu weer werken in de publiciteitsjungle in ons straatbeeld.

En natuurlijk 'La Reine des fritures' op een dijk ergens in de winter. Overmoedige poëzie aan de Noordzee of een Belgenmop over de Frans-Belgische grens? Of de winkelgevel met het opschrift 'Chausures' met in beeld een huppelend meisje in matrozenpak. Het is een andere tijd. Kijk naar het trottoir, naar dat horizontale harde kunstwerk van tegels, arduin, metalen deksets en geschilde lijnen. We lopen over Kiefer of Pollock zonder het te weten. Toon me een foto van een voetpad en ik zeg u welk decennium het is.

Ook tussen mijn foto's uit Saint-Omer, een vergeten Noord-Frans stadje, vind ik een pareltje. Een straathoek, een blinde gevel met gesloten luiken rechts en een winkelfaçade met 'Cordonnerie' en gesloten gordijnen vooraan links. *Une cordonnerie* is een schoenmakerswinkel. Niet alleen de vergane glorie van de gevelopschriften verraden een andere tijd. Amper nog te lezen, maar het staat wel als een voorspelling op de zijmuur: 'Réparation Industrielle'. Wie herstelt er nu nog schoenen? Bijna niemand meer. We leven in een wegwerpmatenschap. Winkelketens als H&M, Zara en – nog erger – Primark maken dat we alles goedkoop kopen, nog geen seizoen dragen en nadien wegwerpen. Iets repareren is niet meer van deze tijd. Zoals zoveel: liever afbreken dan restaureren. Liever dumpen dan oplappen.

Kijk naar de twee mensen gefotografeerd op de straathoek. Twee achterdochtige blikken van een oud koppel dat net uit hun reeds lang gesloten winkel stapte. De man met een sigarettenstompje in de mond, met zijn handen zijn ruitjeschemd nog eens goed leggend en met blinkende schoenen die nooit in de mode waren en dus voor eeuwig hip zijn. Hij heeft nog zijn professionele trots, zelfs al is hij met pensioen. De vrouw daarentegen sloft op minder elegant schoeisel: open pantoffels. De opwaaiende schort verraadt wind uit de kleine zijstraat. Ik identificeer het straatnaambord: Rue au Vent. De straatnaam heeft zijn naam niet gestolen.

Uit nieuwsgierigheid zoek ik de plaatsnaam op Google Street View. Het huis is gerestoreerd tot een privéwoning. Het verkeersbord met

parkeerverbod is weg en vervangen door een parkeerautomaat aan de overzijde. Het moment waarop de Google Street View-opnamewagen passeerde, was *dezelfde* weekdag, want ook nu staan de vuilnisbakken buiten. De bakker naast de deur bestaat nog altijd. Ik googel nog wat verder in de straat. Ik zie de façade van het *café Au Sportsman*, en een nog open winkelvitrine met 'Orfèverie' erop en een zilveren kandelaar, kom en mes in de etalage. Van een *orfèverie* heb ik nog nooit gehoord. Vroeger had je al die typische winkels met elk hun specialiteit.

Van die twee oude mensen allang geen spoor meer. Vijftig meter verderop zie ik wel een moeder met een tandemkinderwagen voor tweelingen. Nog wat verder kijkt een student al wandelend naar zijn smartphone. Hij draagt zwarte Nikes met fluogels. De schoenmakerij is allang geotield op het altaar van de globalisering.

Grappig zijn ook de eerste beelden van filmrolletjes: ik fotografeerde vaak eerst mezelf, omdat je nooit echt wist wanneer het effectief je eerste beeld was. Het mechanische transport was minder betrouwbaar dan het digitale van nu. Je kon niets controleren. Pas na de ontwikkeling in de donkere kamer zag je wat je gefotografeerd had. Daarom bouwde je altijd een zekerheid in, want stel dat die eerste foto juist hét beeld was en dat het er maar half op stond. Die schrik had ik. Zeker bij grotere reizen, waar veel filmpjes geschoten werden. Je moest hopen dat je toesiel geen defect had. Dat lachdijde, die latente onzekerheid knagde altijd als ik langer op reis was.

Het verdriet van een fotograaf is telkens groot wanneer er een film of geheugenkaartje verloren gaat. We maken ons graag wijs dat net daar die ene wereldfoto op stond. De waarheid is dat het geheugen de realiteit vaak overtreft. Zo verloor ik eens het filmpje met het beste werk van een reis. Wken later, bij het toevallig terugvinden van de verloren zoon, bleek wat op dat negatief stond toch maar zeer matig te zijn.

Ik kom ook veel privéfoto's tegen. Wat fijn om mezelf eens terug te zien. Ja, we zijn ooit *jong* geweest. De volle handes, de strakke buik, geen ouderdomslekjes, de stevige borsten van mijn geliefde. Het is ontroerend om naar die onschuldige foto's te kijken. Ouder worden is misschien nog niet zo erg. Jong sterven, dat is erg.

Mijn studieperiode loopt stilaan ten einde. Ik vind een *a/s* inch polaroid-print van een blik appelsmoes. Ik kan in de versie verte niet bedenken dat ik dat ooit gefotografeerd heb. Een metalen blik! En het was geen Campbell's Soup Can, het was een blik Corroos-appelsmoes. Het voedingsmerk bestaat nog altijd, ik heb het opgezocht. Trouwens, tussen juni en december zoekt men nog gemotiveerde verwerkers van doperwten.

Een van mijn eerste studio-opdrachten komt tevoorschijn. Ik moet een rond voorwerp in kunstlicht fotograferen met een technische camera, zo'n camera met twee vlakken en daartussen een accordeon. Het voorwerp was een rubberen blaaspeer om stof weg te blazen. Al vond ik de studio eigenlijk iets saais, ik deed wel een bijzondere ontdekking tussen al die filislampen.

In het strenge katholieke college was ik een matige student. Niet dat ik lui was, maar de processor in mijn hoofd verwerkte informatie trager dan die van andere studenten. Ik was niet slim, om het woord dom net niet te gebruiken, wist men mij in het college te vertellen. Aangezien ze God achter zich staan hadden, kon het niet anders dan dat ze gelijk hadden. Men suggereerde mijn ouders om me naar een andere school te sturen. Het beste wat mij kon overkomen. Het heeft me trouwens tot een overtuigde ongelovige katholiek gemaakt. De schoonheid van de katholieke kunst zat in mijn genen en de christelijke hypocrisie op mijn netvlies. Ik werd naar een kunstschool gestuurd. Terwijl ik het zo gewend was om te zwoeven met letters en woorden kwam ik nu in aantrekkings met iets anders. Van het worstelen met lijdende voorwerpen, koppelwerkwoorden en bijwoordelijke bepalingen was geen sprake meer. Plots had ik te maken met een andere taal: beeldtaal. Het Esperanto voor dyslectici.

De voorwerpen in de studio legde ik vast in beeld alsof het niets was. De juiste verhouding, het ideale standpunt en wat draaien aan het licht, nog even kijken op het matglas, de richting van de studiolamp wat bijstellen naar links, neen, een klein beetje terug en... Flits! Boem, patat! Het beeld werd klare taal. Ik kon plots lezen en schrijven met licht, terwijl anderen nu struikelden over strijklucht, tegenlicht of slecht licht.

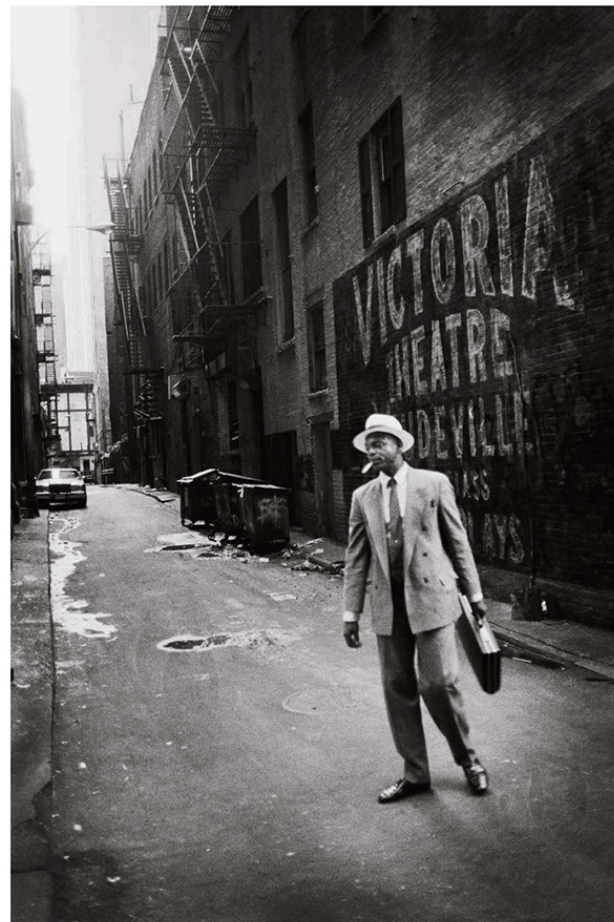
Onlangs zei een schrijver het mij nog: fotografie is letterlijk schrijven met licht. Je zou het verdorie vergeten. De tijd dat men fotografen als dwezen bekeek, is stilaan voorbij. We spreken een andere taal. Wij verbeelden de dingen, we verwoorden ze niet.

LA REINE DES FRITURES

Chrysler Building New York, US, 1930

Asynymra Manhattan, New York, US, 1992

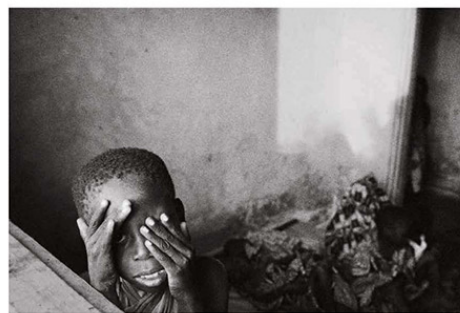
Dead bodies Kipiti, DRC, 1994

Funeral procession Gombe, DRC, 1994

Dead bodies Kipiti, DRC, 1994

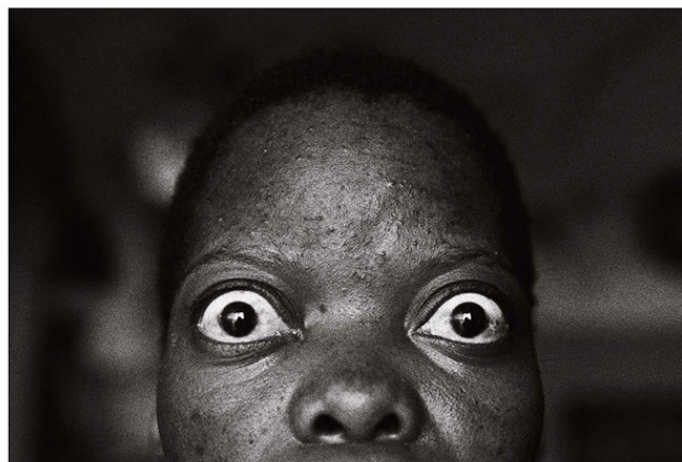
Oryx Kipiti, DRC, 1994

Street child Nairobi, Kenya, 1996

Street child Nairobi, Kenya, 1996

AIDS patient Botswana, 1999

Sewer Kids Bucharest, Romania, 2001

Sewer Kids Bucharest, Romania, 2001

Sewer Kids Bucharest, Romania, 2001

Sewer Kids Bucharest, Romania, 2001

Sewer Kid
Dubaut, 2001

Pine forest Cascade Mountain, Washington, US, 1996

Self portrait with lake Pilovan, Oregon, US, 1996

Tad Alon Bayview, California, US, 1996

Hoban Klamath Falls, Oregon, US, 1996

Harold Eugene, Oregon, US, 1996

Hobo Eugene, Oregon, US, 1996

Kosovo refugees Fikri, Albania, 1999

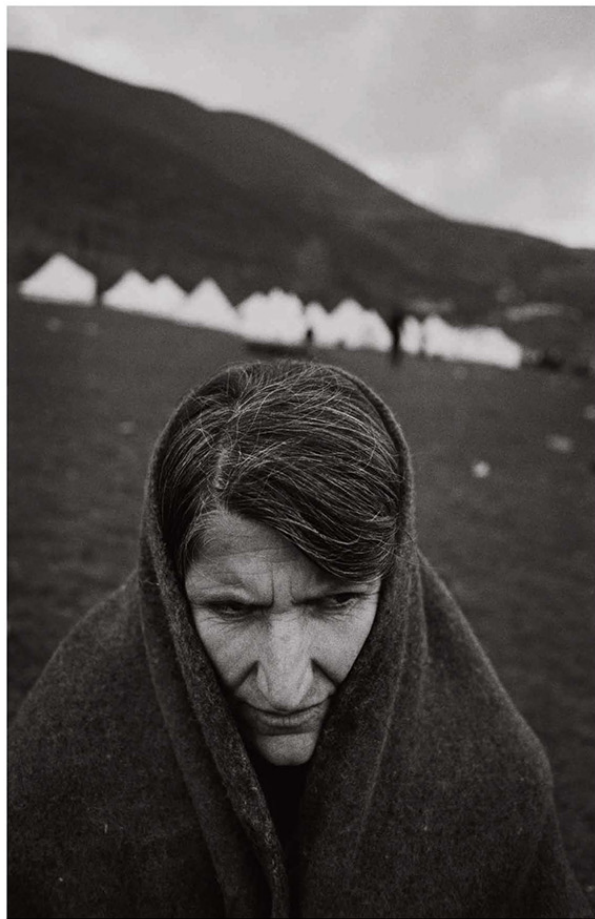
Kosovo refugees Albania, 1999

Kosovo refugees Fikri, Albania, 1999

Kosovo refugees Fikri, Albania, 1999

Kosovo refugees
Miroslav, Albania,
1999

Kosovo refugees Kosovo, Albanian border, 1999

Kosovo refugees Miroslav, Kosovo, Albanian border, 1999

I had been playing with the idea of travelling across the States as an Elvis Presley for a while. It would absolutely have to be done before I turned thirty, because if I did it any later I wouldn't be able to write it off as a youthful prank. I just couldn't find the right approach. Getting someone else to be a kind of Elvis model didn't seem to have enough interest, I thought. I was convinced that I had to take on the man's mantle myself. Embarking on this adventure on my own promised to be awkward, but who could I drag along with me? At a World Press Photo masterclass for young photographers, I met my partner in crime: Robert Huber from Zurich. Robert photographed only in colour, in a rather observant way: the opposite of my working method. And that's exactly what seemed perfect. I presented my secret plan to him, and even before we got drunk that evening the decision was made.

And so, one fine spring day we came to be in New York City. Robert from Buenos Aires, me from Brussels. Since we are of exactly the same build, I had two identical costumes made in a specialist store. Only one difference: the inscriptions on the cape. Robert's says Elvis, mine says Presley. The twins Elvis & Presley are born. Interesting to note that Elvis was actually one-half of a set of identical twins. Fate decided that Jesse Garon came into the world stillborn, before the surviving Elvis Aron.

We meet in the lobby of the Carter Hotel on Times Square, which I remembered from my first New York trip. That's eight years ago by now and the hotel is still just as shabby. There I am with the costumes, packed into two black guitar cases. This is our luggage for the coming weeks. Our long hair is shaved off, and the first photographs are taken. My smooth-shaven head feels very strange, but not for long. We put on our Elvis wigs and glue the sideburns to our jaws. Let the adventure begin.

The first day we avoid the large crowds on the street – still a bit nervous to cross that threshold. On top of the 23rd floor of our hotel, right across from the New York Times building, we take our position at night, in the red light of the neon letters of the Carter Hotel.

"I knew he was alive." "Elvis has left the building." "Elvis, I love you." It's our first time on the street. Everyone has something to say to us. We're not able to sing or dance. "We are the worst imitators of the impersonators."

We soon understand why celebrities like to hide behind large sunglasses. We ourselves are grateful that we can hide our insecurity behind mirrored glass.

The contrast with the city that is not part of the Elvis story is interesting. "Hey, Elvis, wrong state!" – a correct analysis tossed our way by a passerby. But it's also precisely why we're not in a rush to leave New York. Sometimes it's even provocative in its way. In general, people respond to us in humorous ways, but there are also less pleasant responses now and then. It's a good thing there's two of us, and we give each other the necessary pep talk to keep going on this adventure. Because, don't underestimate it. It is not just a carnival procession down the street. We wear the costume non-stop and we quickly get tired of always being the centre of attention. For a short while we get to feel what it must be like to be famous.

We leave New York for Nashville. We fill our guitar cases with camera film and clean underwear. "Thank you for driving Greyhound. And thank you for driving with us, Elvis. God bless you," is how the bus driver greets us. We continue on to Cincinnati, Ohio, Fort Knox, Kentucky. Sitting in a bus for twenty hours, with an itchy wig and glued sideburns ain't no fun.

We can't stand any more of it and we get off in Cave City, Kentucky, where we take everything off and sleep naked at the Wigwam Village Hotel.

The next morning we hold a piece of cardboard with "Memphis" written on it in black letters. We hitch-hike, or rather, we try to hitch-hike, but three hours later we're still stuck in the same place, sitting on our guitar cases in the sun. It is the first but not the last time that we get to experience the sensation of a boiling-hot scalp under that black wig. In combination with the looks we get from passing cars, it's no tea party. One time a couple of rednecks almost drive us off the road on purpose. Eventually we're picked up by a white Cadillac, driven by a life insurance salesman who loves country music.

We're not very welcome in "Music City": Nashville, Tennessee. Music is nothing to laugh at here. The next day we already move on to Memphis. We end up in an obscure motel where prostitutes hang out. Several times we're offered a blowjob for half-price.

We travel on, first hitch-hiking and on Greyhound buses, but after a while we rent a removal van with a large dinosaur painted on it. Our guitar cases can be stashed away in the back. Via various detours we end up in a bar in Tucumcari, New Mexico. Our unexpected appearance triggers a wild night. We dance our way through the jukebox until we end up outside in the parking lot with just a few remaining drinks and a transsexual hanging around our necks.

Our costumes are starting to look really bad and we haven't smelled very fresh for a while now. Our spirits are sagging a little. The constant attention paid to that miserable outfit is starting to weigh on us. In a Frontier Café somewhere in Arizona we are seduced quite forcefully by two native Indian women: #metoo Apache-style.

In the real Las Vegas we spend the night in a dingy hotel with mirrors on the ceiling and porn on the TV. Apart from the prostitutes who keep knocking on our door, the entrenched squalor isn't really conducive to a good night's sleep either. After two days in Vegas, we feel that we're on our last legs, and we decide to terminate our adventure in Death Valley. We sleep under the clear starry sky on the roof of our removal van and try to decide exactly what kind of adventure it is that we've just experienced.

Elvis & Presley wasn't about the real Elvis, and it wasn't about Elvis imitators. It was only partly about us, the photographers, that's why our names only featured in the colophon of the resulting book. It was a road trip through the United States, in the spirit of and bearing the mantle of an ultimately tragic icon from the Land of the Stars and Stripes. A journey through regions still in thrall to "The King", intertwined with and losing the landscape, connected to its residents, slightly provocative, searching for bewildered glances, tempting warm embraces, gulping down weak coffee and staying in cheap motels. What we didn't know at the time was that we were roughish extras in a short history of modern existence, a certain time frame when smartphones, fleeting vanity and a tsunami of selfies didn't yet exist.

Our last vestiges of energy are whisked away by the hot winds of the desert plain. We take our very last picture in the early morning light. After three weeks, we lay down the two costumes, the boots and, most gratifying of all, the wigs, on the cracked salt plain of a dead valley.

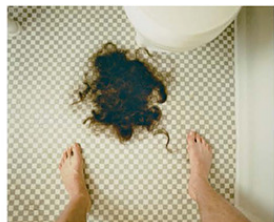
Back at the airport in Vegas, heading home in freshly laundered civilian clothes, it feels strange that nobody is staring at us. Nobody is calling out: "Elvis, I love you!"

Elvis Manhattan, New York, US, 2000

Elvis Times Square, Manhattan, New York, US, 2000

Subroom Carter Hotel, Manhattan, New York, US, 2000

Elvis Greyhound station, Cleveland, Ohio, US, 2000

Prissy & Lucius Memphis, Tennessee, US, 2000

Prissy Manhattan, New York, US, 2000

Street scene Herat, Afghanistan, 2000

Street scene Bala Murghab District, Afghanistan, 2000

Refugee camp Herat, Afghanistan, 2000

Refugee camp Herat, Afghanistan, 2000

Roel Fisherman, Throopport, Belgium, 2003

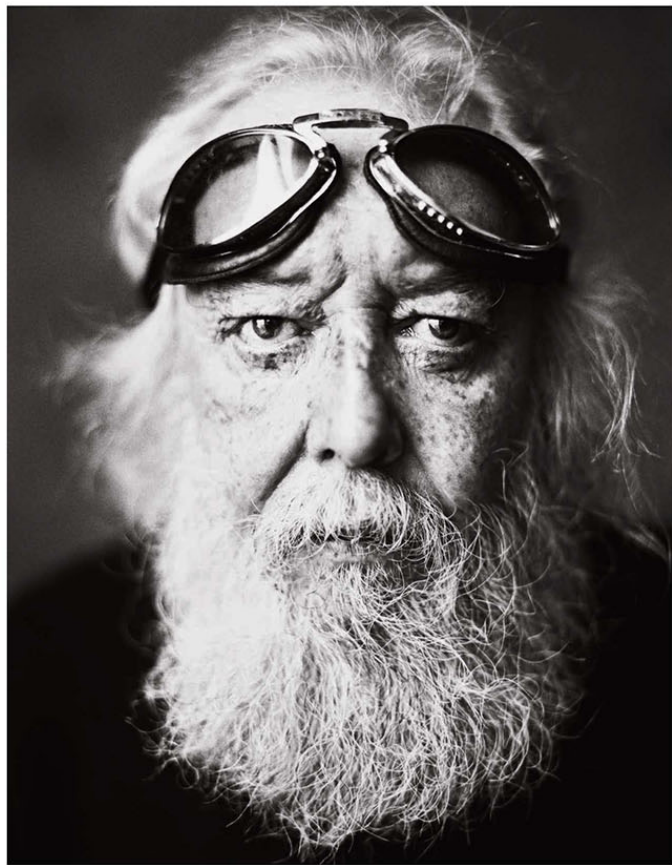
Albert Fisherman, Oostduinkerke, Belgium, 2003

Shack Bredene, Belgium, 2006

Anonymous Central Station, Brussels, Belgium, 2004

Fred Berwaerts Belgian visual artist, Antwerp, Belgium, 2006

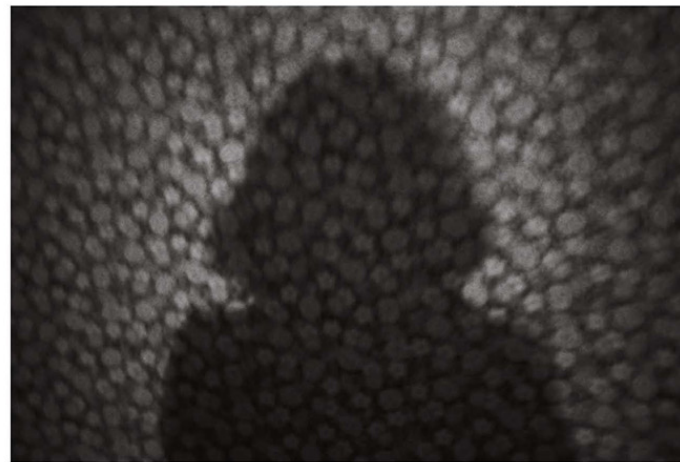

Koen Vermeyden Belgian visual artist, Hasselt, Belgium, 2008

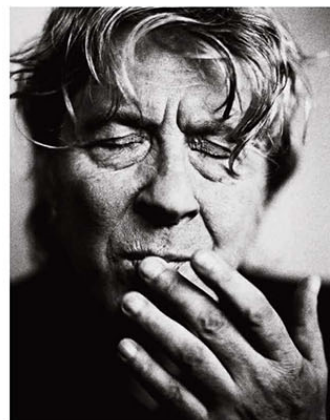
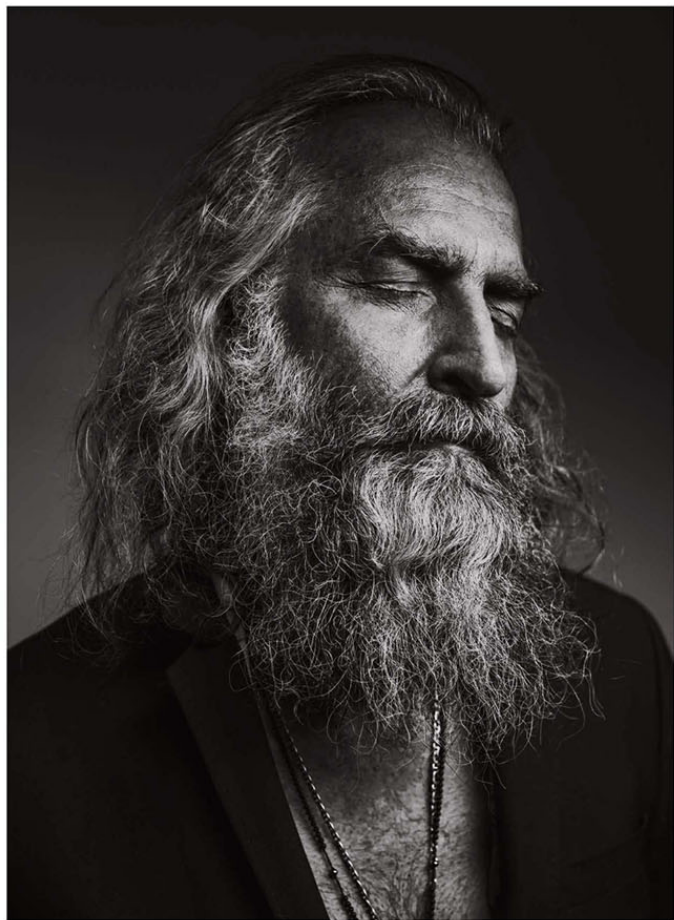

Renzo Campert Dutch writer, Amsterdam, The Netherlands, 2007

Self portrait Scotland, 1988

Self portrait Wissant, France, 1988

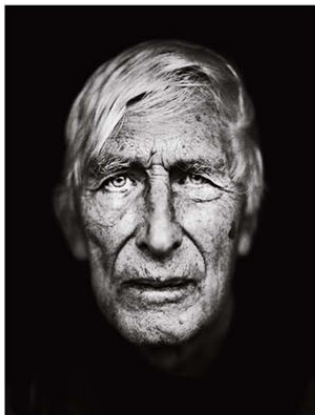

Arno - Bélgica musical, Brussels, Belgium, 2005

Warren Ellis - Australia musical, Paris, France, 2019

Carice van Houten Dutch actress, Amsterdam, Netherlands, 2013

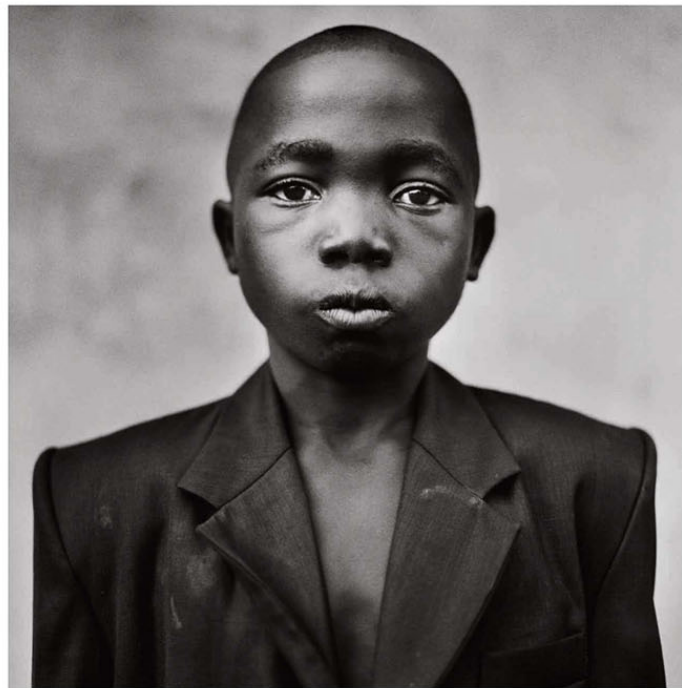
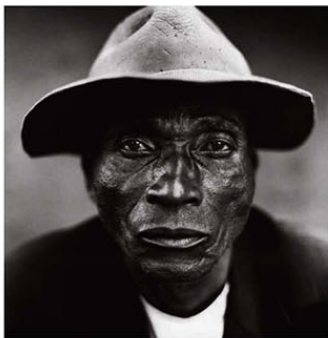
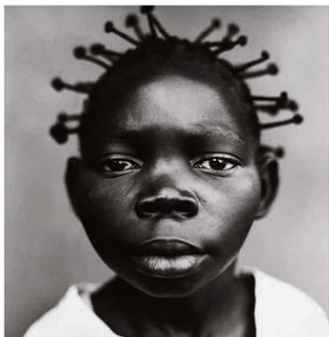
Toni Unger Irish bluesman, Cork, Ireland, 2010

Ana Kandi Dutch photographer, Bergen van Zee, Netherlands, 2017

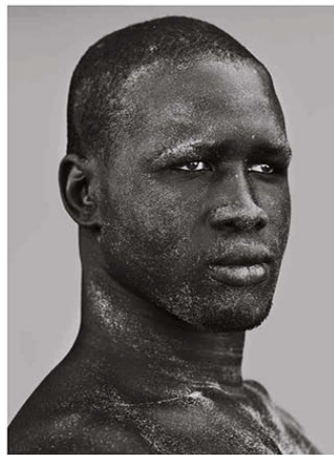
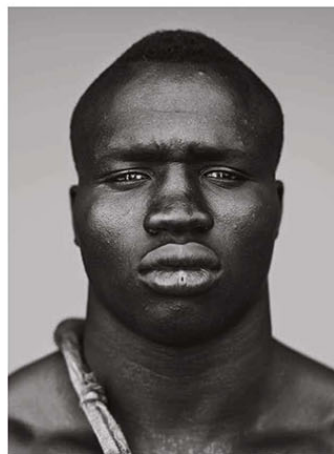
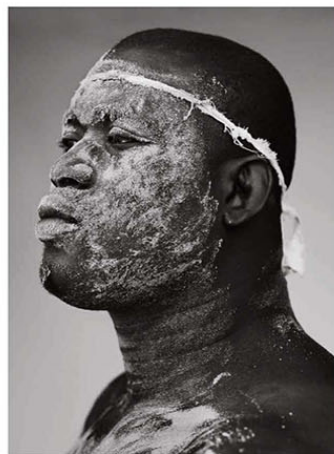
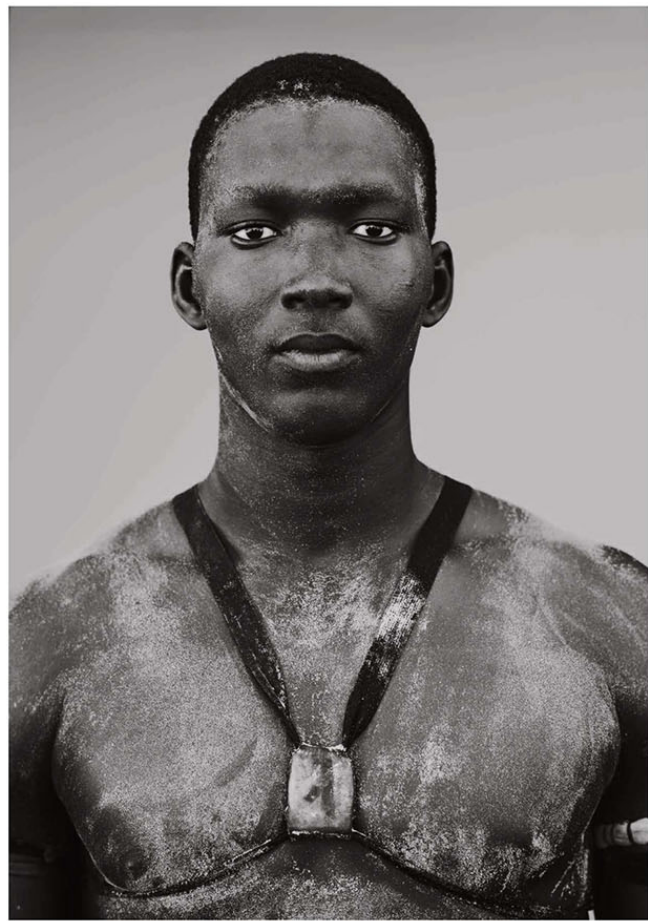
Stevens Belgian musician, Brussels, Belgium, 2013

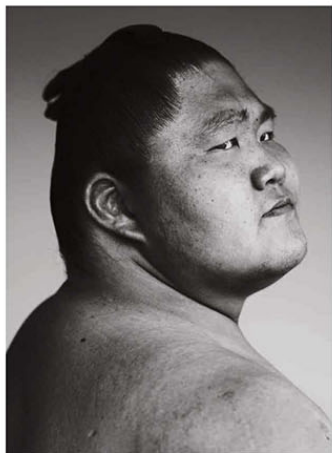

Daniel Kérékou, DRC, 2009
Jean-Pierre Kibani, DRC, 2009

Orylle Kibani, DRC, 2009
Sarlette Kibani, DRC, 2009

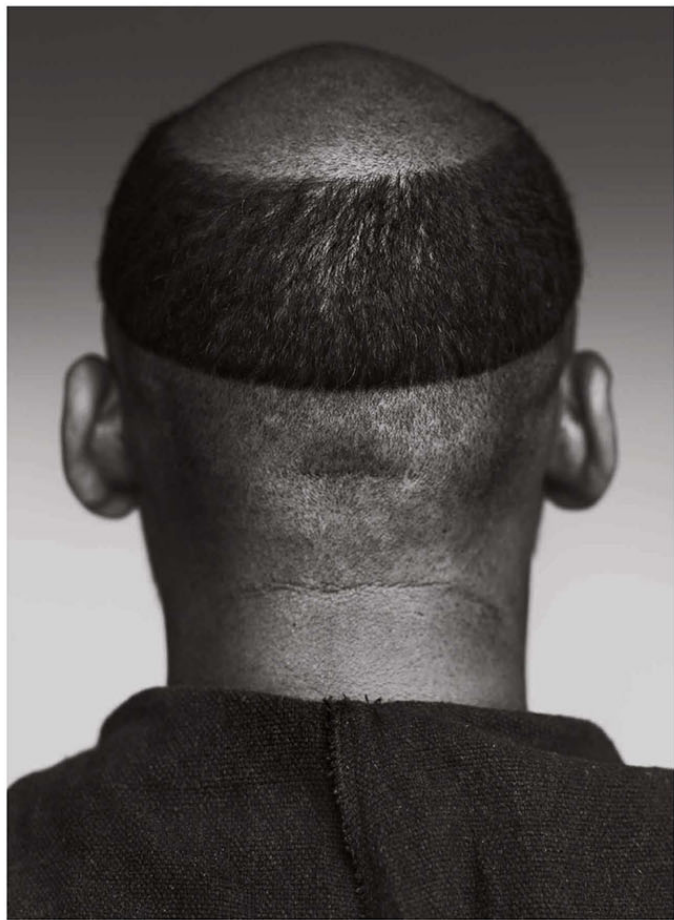
Alpha Kibani, DRC, 2009

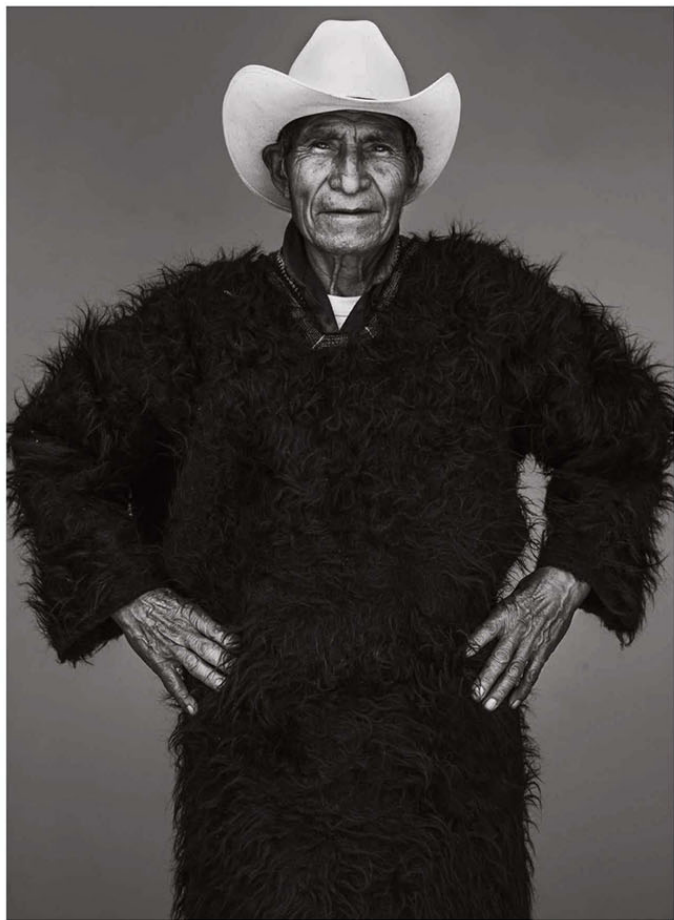

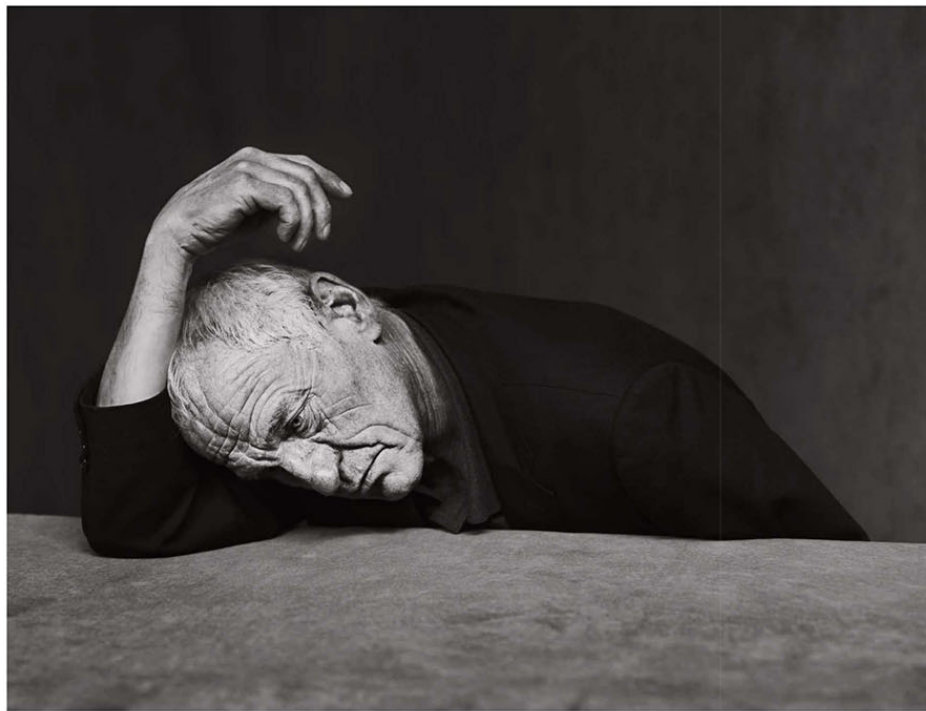

Domingo Sando Chamula, México, 2015

Geremio São Paulo, Brasil, 2012

John Loxton Belgien schot, Veurne, Belgium, 2012

Matthias Schoenaerts Belgien schot, Veurne, Belgium, 2012

Abert Fianham, DRC, 2009

AFSCHIED MET GROTE TROM

Velen dachten dat mijn verhuizing in 2011 vanuit Brussel naar het diepe West-Vlaanderen, nabij de zee en vlak tegen Frankrijk, mij zou doen indommelen. Parkeren in de polders. Hoe vaak word ik niet aangesproken met de vraag hoe het is om diep in de provincie te wonen. "Zijn ze daar niet bekrompen of achterlijk?" Soms wel, maar niet meer of minder dan in de grootstad. Een wijze boer moet niet onderdoen voor een stadsintellectueel, en een dorpsdoot al evenmin voor een *urban fundamentalist*.

Sommige delen van *Zachten de Kupe* mogen dan onder de zeespiegel liggen, met de zee in de rug heb ik nog nooit zo goed kunnen kijken. Uitzicht en inzicht. Mijn dagelijkse ochtendwandeling op het strand of in de duinen is een moment van rust maar ook van reflectie. Wie de zee heeft, kijkt verder dan zijn eigen tuin, zijn akker of zijn provincie. Op het strand ben ik een buurman van een Rotterdammer, een New Yorker, een inwoner van Dakar, Osaka of Rio de Janeiro. Slechts een horizon die ons scheidt. Provincialist en wereldburger spoelen samen ter hoogte van de vloedlijn.

Het had geen zin meer om centraal in het land te wonen vanwaar ik als nieuwsfotograaf snel kon uitrukken. Ons leven veranderde behoorlijk maar het was een bevestiging dat ik mijn fotografeleven vanuit eigen projecten zou voortzetten. Niet dat ik niet graag onder bazen werkte, maar een zoveelste hoofdredacteur was er misschien te veel aan. Het was tijd om volledig mijn eigen weg te gaan en de boulevard te laten aan talentvolle jonge honden.

Een belangrijk verschil was dat ik mijn kinderen vaker zag en mijn vrouw, met wie ik nu intens samenwerkte, dichterbij aan mijn zijde had. Ook de verandering van fijn stof naar de gezonde zeelucht, van de drukte van de grootstad naar de rust van een provinciestadje kwam precies op tijd. Er werd een hond in huis gehaald en een nieuwe auto aangekocht. Een totale reset. Sommigen doen dat met een nieuwe vrouw, ik met een nieuwe woonplaats.

Het was een omwenteling. Tegelijk vond de volledige overgang van analoog naar digitaal plaats. Mijn vroegere zwart-witontwikkelingslaboratorium in Brussel ging failliet. Ik was de enige grote overblijvende klant, en door deze sluiting móést ik de sprong naar digitaal wel maken. Het was gedaan met mijn filmrolletjes 's nachts in de briefbus van het lab te gooien en de middag erna de negatieven op te halen.

Mijn filmrolletjes ontwikkelde ik allang niet meer zelf. Dat is chemie en fysica. Ik haat beide vakken. Je kan er bovendien geen persoonlijkheid in steken, in tegenstelling tot in foto's printen. Het zelf printen in de donkere kamer zou ik wel missen, dacht ik. De doka thuis was een plaats waar niemand anders kwam. Zelfs de poetsvrouw mocht niet binnen. Het was mijn verboden koninkrijkje. Een kamer die ooit gebruikt werd als stockerplaats voor de habijtjes van de nonnen in het klooster waar we toen woonden.

Uren, dagen, jaren heb ik daar doorgebracht. Hectoliter chemicaliën heb ik erdoor gejaagd en je zag de sporen van slijtage op het planket. Kilometers heb ik daar gelopen in kankerdersjamp van Neutol. Er hing zilver aan mijn vingertoppen voordat ik het gezond verstand kreeg om

toch eindelijk eens met die pincetjes te werken. Zo raakte ik wel het contact met het papier kwijt, al moet ik toegeven dat de oude, tactiele Record Rapid- en Brovira Speed-fotopapieren allang niet meer te verkrijgen waren en vervangen waren door steriele, kille substituten.

Het was zalig om dicht bij mijn werk te zitten onder de roodgelo, doffe gloeilamp, die door een wonder van het kleurenspectrum geen reactie gaf op dat onbelichte papier. Hoe in de vloeistof gestaag een beeld getoerd werd, bleef me tot de laatste dag fascineren. Eerst verscheen er iets flets, daarna werd het beeld dieper en contrastrijker. Iets wat je had gefotografeerd kwam in het linkerbakje, om vervolgens naar een spoelbakje in het midden te verhuizen en uiteindelijk in het fixatief rechts terecht te komen. Dan pas mocht je het licht aansteken. Het fixerbad zorgde ervoor dat het beeld bewaard bleef. Hoeveel keer was ik niet te ongeduldig om de foto goed te bekijken? Dan deed ik het licht te snel aan en kwamen er wazige vlekken op mijn drijvende fotopapier tevoorschijn.

Maar alles heeft zijn tijd en gaat voorbij. De switch van de donkere kamer naar het computerscherm was incontournabel, al bouwde ik een *chambre noir* in de kelder van mijn nieuwe huis. Ik heb er welgeteld een uur in gezeten. Ik voelde me niet meer welkom. Het was voorbij. De bouw van de doka was ingegeven door de angst om de analoge navelstreng door te knippen. Terug boven wist ik het zeker: ik bestel nu die digitale Hasselblad. *I don't want to be a victim of analog blues.*

De overgang verliep eigenlijk gemakkelijk. De logica van contrast en densiteit is net dezelfde, alleen kan een computer ze enorm verfijnen en moeten alle aanpassingen niet in die 25 belichtingsseconden gebeuren. Je kan nu telefoneren, koffiedrinken, plassen of de vaatwasmachine legen tijdens de postproductie. De monnik van destijds in het donker is verdwenen, hij gaat nu wandelen met zijn hond in het duinenbos van de vallende bomen.

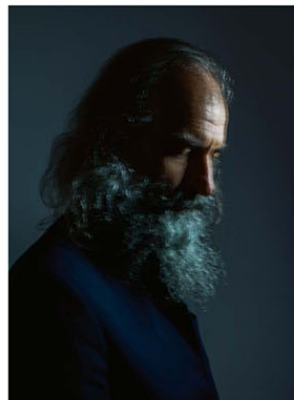
De digitale toestellen waren toen eindelijk op niveau. Wat ik meer mis, is de grotere waaler aan toestellen naargelang je gemoed of opdracht. Ja, ik mis die ouwe Roliflex of Pentax 67 weleens.

Die verschillende soorten van onscherpte, de *bokeh* zoals men dat noemt onder technenuten, die anders waren naargelang de lens. De tolerante onscherpte bij analoge fotografie die vergeeflijk voor je was als je afstand-scherpstelling er niet naast zat. Nu zijn die digitale dingen haarscherp, maar als je scherpte niet op de juiste plaats zit, is het materiaal gewoonweg onbruikbaar.

De zak met gevoelige rollifins die ik stevast meesleunde op reis mis ik helemaal niet. De films mochten niet te vaak door de X-ray-toestellen in luchthavens. Vooral na 9/11 werd de verstrenging van de veiligheid een nachtmerrie voor de analoge fotograaf. Onderhandelingen met de security's waren legio. Zeker met jonge security's aan de X-ray, die het fenomeen rollifin niet meer kenden. "Hoezo, je bent toch een professionele fotograaf? Die fotografeert toch digitaal!" Ik heb er een haat voor luchthavens aan overgehouden. Een tussenvlucht was de hel. De keuze van de vliegtuigmaatschappij had op den duur niets meer met de prijs

Fjo Leonard D'Agoff Dutch writer and poet, Gronau, Italy, 2017

Nicolas Elia Australian musician, Perth, France, 2019

Stromae Belgian musician, Yverme, Belgium, 2017

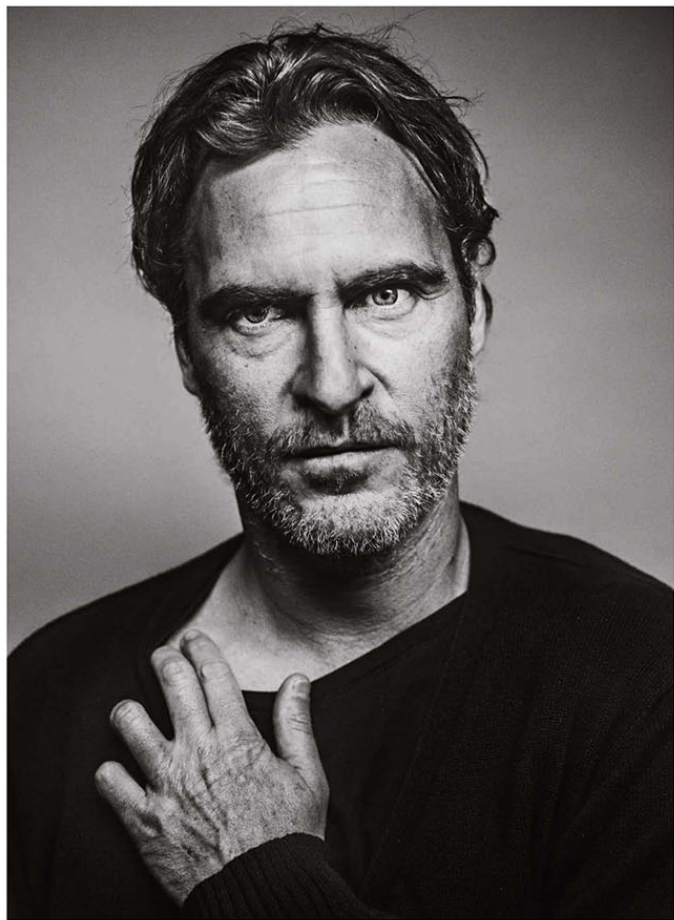

William Chabrier, Péguin, 2015

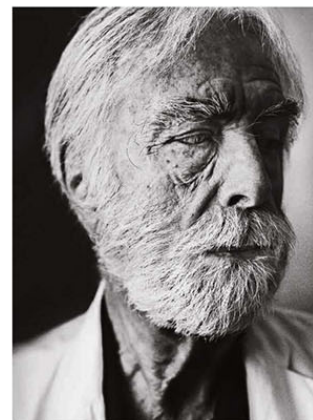

Nicole Chabrier, Péguin, 2015

Dumyony Chabrier, Péguin, 2015

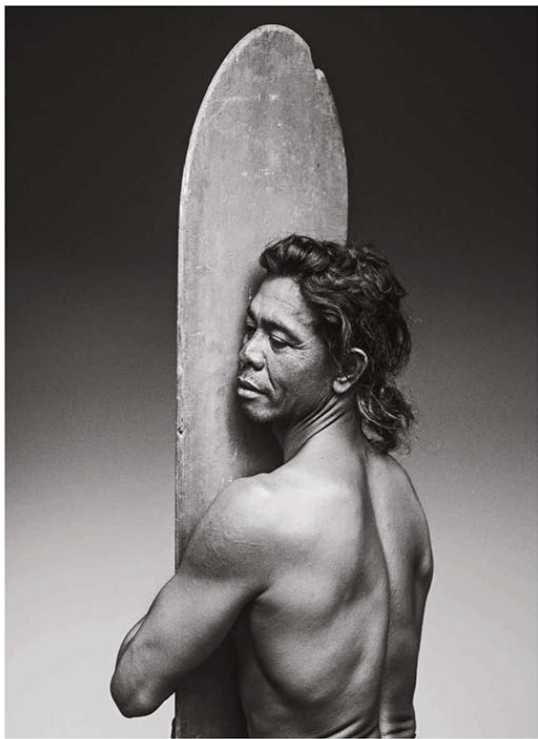

Joaquin Phoenix *American Virgin*, Cannes, France, 2017

Michael Haneke *Austrian film director*, Cannes, France, 2018

Made Surfer and fisherman, Koto, Bali, Indonesia, 2017

Glmar Young surfer, Porto Alegre, Rio Tumb and Príncipe, 2018

Variatie is iets moois in ons vak. Fotografie is allesomvattend, zoals het leven. Je kan binnen de gegeven omstandigheden proberen te kiezen waar je naartoe wil, wat je wil doen en wat je niet wil doen. Vrijheid is een complex begrip. Het bestaat eigenlijk helemaal niet. Niemand is echt vrij. Maar als je denkt dat je vrij bent, is het al heel wat. De adequate definitie die ik ooit heb gehoord komt van de vader van Jacky Keko: "Vrijheid is de keuze om je eigen leven op het spel te zetten." Hij had het niet alleen over zijn getalenteerde zoon bij het autoracen.

Ook in fotografie kan je slim omgaan met vrijheid. Vaak probeer ik variatie in mijn onderwerpen te steken. De signatuur en thema's blijven altijd wel bestaan, maar het onderwerp of de omgeving kan helemaal anders zijn. En daardoor blijf je doorgaan.

Na de portretten van *Surf Tribe* en het laatste jaar Cannes fotografer ik Zeeland voor het Gemeentemuseum Den Haag. Het is een plaats waar Piet Mondriaan en gelijkgestemden op vakantie kwamen om er de natuur te schilderen. Daar vond Mondriaans eerste zoektocht naar abstractie plaats, waaruit later zijn strakke, gekleurde vlakken onstonden. Met die insteek moest ik ernaartoe, om te zoeken naar een hedendaags raakvlak.

Het was genieten in dit landschap dat tegen de zee aanschuurt. Zeeland heeft zijn naam niet gestolen. De westenwind heeft er vrij spel. Het was heerlijk om bij het wildplassen de bries tegen mijn eikel te voelen. Rijden, wandelen, wachten, weer stappen, zoeken, op de achterbank van de auto slapen om het laatste licht te vangen en het vroege licht niet te missen. Een hotel was zinloos voor die korte nachten. Ik zag de dingen zoals Mondriaan honderd jaar voordien. Soms leek het alsof ik voor dezelfde kromme boom stond, dezelfde duinenheuvel, dezelfde teruggetrokken zee.

Een paar jaar eerder had ik een gelijkaardige opdracht uitgevoerd voor Museum Oud Amelisweerd. Het gebouw, dat ooit nog bewoond werd door de broer van Napoleon en zijn maitresse Madame du Coudray, staat midden in de bossen in het hart van Nederland. Oud historisch behangspapier en het werk van de kunstenaar Armando waren er te bezichtigen. Op die plek mocht ik nieuw werk maken. Observaties van het kasteel en de natuur. Het bos was intrigerend. Ik zag de schoonheid van de nerven van een blad, de kleuren en vlekken van de schors van platanen en beuken. Ik zag een koppeltje ijsvogels, vele spechten, dauw

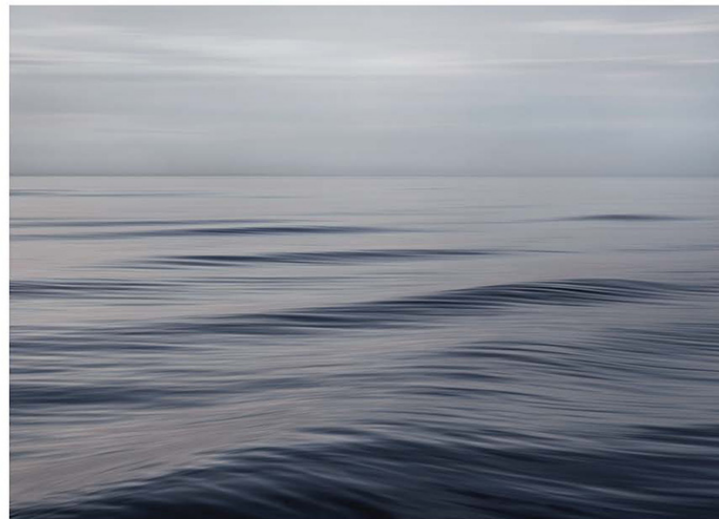
in het gras en oogverblindende reflecties in de dode rivierarmen. Maar het mooiste moment was de ochtend van de vallende eikels. Ik weet niet wat het was, alvast niet de wind, maar de eikels vlogen als bommetjes naar beneden. Alsof de bomen hadden afgesproken om gezamenlijk hun vruchten te droppen. In de hoogte weerklonk het lichte geruis van vermoede bladeren, wat dichterbij het gekraak van de boomstammen, en op de grond het getik en geplons van de inslagen van de projectielen. Het bos speelde jazz.

Ik was niet de enige die dit bos magisch vond. Los van de joggers en fietsers kwam ik er vaak wandelaars tegen met hun therapeut. En net voor mijn komst werd een serieverkrachter opgepakt die ook dit woud als actieradius gebruikte. Nog straffer vond ik de vrouw die zich van haar leven beroofde. Toen ik op zoek ging naar de specifieke boom waar ze zich met een definitieve knoop van haar leven bevrijdde, kwam ik onderweg het in een boomschors gokeride woord *vivre* tegen. Hoe vreemd was dat? Aan de schors te zien stond het woord er al jarenlang in. Het Franse woord voor leven heeft de zelfmoordenares niet van haar plan weten te weerhouden. Zou haar verlangen naar de wanhoopsdaad groter zijn geweest dan de kracht van deze letters? Of heeft ze de letters op de boom niet gezien? Begreep ze geen Frans? We weten het niet. Het bos is onverschillig en medeplichtig. Een contradictio in terminis. Een luister-vink heeft de val, het gespartel en haar laatste zucht aanhoord.

Stress, beton, internet, hectiek. Alleen nog hier en daar bestaan er eilandjes van stilte. Of is het eerder louter? Onze maatschappij is een salto mortale geworden. Het is telkens het landschap dat me die wijsheid brengt. Zodra de horizon uit het gezicht is, vergeet je het weer. De stad maakt de mens superieur. De natuur doet het omgekeerde. Soms heb ik medelijden met mensen die nooit eens uit de stad geraken, al was het maar voor een dag. Zij voelen nooit zo scherp de proportie tussen zichzelf en de wereld.

Maar we moeten het toegeven: een stad kan de mens in enorme mate zelfvertrouwen geven. Je ziet het vernuft en de innovatie van mensens breinen en mensenheden. Een auto die tussen wolkenkrabbers rijdt, een metalen roltrap op weg naar de diepte van een metro, een doorzichtige winkelvitrine. We zijn al die dingen gevend en staan niet meer stil bij die evidente verwezenlijkingen van de ambitieuze primaat.

De mens is immers ook maar een dier. Een wezen dat zich helaas wel de meerdere voelt van de dieren maar graag vergeet dat hij er zelf een is.

Devoog Zeeland, Nederland, 2018.

The Zedind, Netherlands, 2018

COLOFON

FOTOFONTENT
© Stephan Vanfleteren, 2019

EDITEUR
Hilde Wyck Van den Bosch

PROFESOR
Pascal Goossens

ARTDIRECTOR
Stephan Vanfleteren

VERLEGERS
Tim Roschop & Stephan Vanfleteren

ISBN
die Kruis, Brugge

DESIGN
Bregtje, Turnhout

ISBN 978 94 6388 714 4
D/2019/1192/38
NUR 653

© 2019 Uitgeverij Hannibal
Uitgeverij Hannibal maakt deel
uit van Uitgeverij Karneval
www.uitgeverijhannibal.be

HANNIBAL

Hier van deze uitgave mag worden
verminderd, opzichte van de
aan de uitgeverij overgedragen
rechten van de uitgeverij
en de uitgeverij, hetzij de uitgeverij,
niet kan aansprakelijk worden
gehouden voor de schade van de uitgeverij.

Eerder verschenen van Stephan Vanfleteren

Flandrien (Hannibal) *Ruiken & Vitrines* (Hannibal)

Ebis & Freely (Hannibal) *MOZIV* (Hannibal)

Belgium (Hannibal) *Charles - Il est dit que*

Portrait 1989-2009 (Lannoo) *Leys et moi* (Hannibal)

Atlantic Wall (Hannibal) *Floralis requiescere musis*

En avant marché - Over *2016-2016* (Hannibal)

majorettes, harmonies, figures en *Soft Tribe* (Hannibal)

andere blazorksten (Hannibal)

www.uitgeverijhannibal.be

